

RECEPTAREA OPEREI LEOPARDIENE ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Irina TULBU

Universitatea de Stat din Moldova

În cultura basarabeană opera lui Giacomo Leopardi pătrunde mai târziu decât în țările vest-europene. Fapt condiționat atât de complexitatea sensului poeziei leopardiene, cât și de lipsa de traducători, cunoscători ai limbii italiene, dar și de italieniști de formație. În studiul de față ne propunem să urmărim drumul parcurs de opera lui Leopardi în Basarabia atât la nivelul traducerilor, cât și la nivelul interpretării critice.

Cuvinte-cheie: *receptare, Giacomo Leopardi, Nicanor Rusu, coincidențe, pesimism, fenomenul leopardian.*

RECEPTION OF LEOPARDIAN WORK IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

Into Bessarabian culture, Giacomo Leopardi's work penetrates later than into western- European countries. This fact is due to the leopardian poetry sense complexity, as well as to the lack of familiar with Italian language translators and of formation italienists. In the present study, we propose to follow the road covered by Leopardi's work in Bessarabia at the level of translations, as well as of scientific studies.

Keywords: *reception, Giacomo Leopardi, Nicanor Rusu, coincidences, pessimism, leopardian phenomenon.*

Procesul de receptare a literaturii italiene și a celei universale în Moldova dintre Prut și Nistru are particularitățile sale, fiind determinat în mare parte de ceea ce s-a întâmplat de mai bine de două secole cu acest teritoriu rupt din trupul Țării. Referindu-se la receptarea literaturii italiene și universale în spațiul cultural românesc de la est de Prut, Sergiu Pavlicencu menționează: „Receptarea firească a literaturii italiene și a celei universale, în general, în Moldova dintre Prut și Nistru a fost întreruptă de două ori, în 1812 și în 1940, când accesul la tot ce este românesc a fost, practic, interzis, deschizându-se posibilitatea receptării literaturilor străine, inclusiv a celei italiene, prin filieră rusească, iar după 1940 și prin intermediul receptării „moldovenești”, ca urmare a născocirii unei limbi romanice de est noi – *limba moldovenească*, în care urma să se scrie o nouă literatură „moldovenească”, dar și să se traducă și să se comenteze opere din literaturile străine. Astfel, după al doilea război mondial s-a întrerupt procesul de receptare normală, în limba română, a literaturii italiene, deoarece cititorii din Basarabia ocupată de ruși nu au mai putut avea acces liber la cartea românească” [1, p.259]. Astfel, cititorul basarabean putea lua cunoștință de capodoperele literaturii italiene fie prin intermediul traducerilor și cercetărilor literare realizate în România, fie prin intermediul celor rusești. Procesul de receptare și răspândire a operelor din literatura italiană a fost stagnat și din cauza lipsei de traducători, cunoscători ai limbii italiene, și de italieniști de formație.

În cultura basarabeană opera lui Giacomo Leopardi pătrunde mai târziu decât în țările vest-europene și mai târziu decât creațiile unor poeți ca Dante sau Petrarca. Este un lucru arhicunoscut că traducerea poeziei lirice nu este, în general, un lucru simplu, iar traducerea poeziei lui Leopardi reprezintă o adevărată piatră de încercare pentru orice traducător. Cu atât mai mult cu cât „poezia leopardiană, afirmă A.Balaci, este echivalată cu lirismul cel mai direct, necunoscând ordini prestabilite, țâșnind ca marile fântâni arteziene, cu profunde izvoare subterane, exprimând bătălia vastă a inimii, în toată puritatea ei genuină, ecou sonor al freamătului universal” [2, p.86]. Leopardi alege un tip de strofă rar în literatura italiană: strofa liberă, fără alte restricții austere decât rima ultimului vers, păstrată anume pentru a marca sfârșitul strofei. Prin numărul variat de versuri, prin împletirea liberă a endecasilabului cu accentul mobil și a tipului de versuri eterogene, prin grupările diferite ale versurilor și nu mai puțin ale frazelor, strofele leopardiene reprezintă un colaj liric greu de tradus.

În studiul de față ne propunem să urmărim drumul parcurs de opera lui Leopardi în Basarabia sau, mai exact, receptarea operei sale la noi atât la nivelul traducerilor, cât și la cel al interpretărilor critice. După cum se știe, profesorul Sergiu Pavlicencu a propus un model de cercetare a receptării unei literaturi naționale (sau a operei unui scriitor dintr-o literatură națională) în alt spațiu cultural, elaborat în legătură cu cercetarea receptării literaturii spaniole în spațiul cultural românesc, evidențiind trei niveluri principale: nivelul traducerilor, nivelul interpretării critice și nivelul creației originale [3, p.238]. Modelul poate fi utilizat, după cum susține autorul, și la studierea receptării oricăror altor opere sau literaturi în diferite arii culturale și lingvistice. În continuare, ne vom referi doar la două niveluri: al interpretărilor critice și al traducerilor, receptarea lui Leopardi la nivelul creației originale lăsând-o pentru altă dată și din motivul că solicită un alt fel de documentare.

În Basarabia unicul cercetător și traducător italianist de formație a fost Nicanor Rusu (1910-1990), născut în satul Chetrosu, raionul Drochia. El a absolvit cu distincție Facultatea de Litere și Filosofie a Universității *Alexandru Ioan Cuza* din Iași. În 1941 susține cu brio doctoratul la literatura italiană, cu tema *Limba lui Giovanni Verga*, obținând titlul de *doctor in filologie* al Universității din Roma. Susținerea doctoratului și colaborarea la revista *Însemnări ieșene* de la Iași marchează începutul activității sale de cercetător al literaturii italiene. Bun cunoscător al limbii italiene, Nicanor Rusu va reuși să evidențieze frumusețea și subtilitatea fiecărei opere din interior. Scopul său era de a familiariza cititorul român cu personalitățile de seamă ale spiritualității italiene. În anul 1937, în revista *Însemnări ieșene* apare studiul *Centenarul lui Giacomo Leopardi*, ca omagiu adus marelui poet romantic italian. Nicanor Rusu aduce la cunoștința publicului larg date din biografia umană și literară a poetului italian, axându-se, în mod special, pe importanța scrisorilor leopardiene „considerate drept cel mai elocvent comentariu al poeziilor sale și materialul aproape brut pe care poetul, prelucrându-l, l-a adus până la perfecțiune în poezii. Ele conțin povestirea înduioșătoare a întâmplărilor vieții sale și formează portretul sufletului scriitorului” [4, p.154].

Autorul articolului susține că opera lui Giacomo Leopardi a fost influențată atât de literatura clasică (*Alla primavera, Bruto minore, Inno ai Patriarchi*), cât și de cea romantică – înspăimântătorul pesimism al filosofiei sale – (*Cosalvo, Operette morali*). Tânărul cercetător basarabean își încheie studiul concluzionând că un poet atât de mare ca Giacomo Leopardi nu poate fi închis în limitele doar ale unui curent literar, deoarece el a depășit atât clasicismul, cât și romantismul. Iar „în această depășire a clasicismului și a romantismului stă măreția lui Leopardi, care reînnoiește tradiția literară italiană, arătând un drum nou și vechi totodată, drum care va fi urmat sub forme diferite de cei mai mari poeți ai Italiei” [5, p.31].

Cel de-al doilea studiu consacrat poetului recanez apare în anul 1939, tot în revista *Însemnări ieșene*, fiind intitulat *Coincidențe: Eminescu și Leopardi*. Este un studiu ce denotă capacitatea criticului de a aborda un capitol al liricii italiene în toată complexitatea și adâncimea sa. Nicanor Rusu reușește să-l actualizeze pe Leopardi, evidențiind caracteristicile personalității poetului prin observații pertinente, și să contureze specificul stilului leopardian. Profesorul Nicanor Rusu este „singurul cercetător, dintre cei mai vechi, care a reușit să realizeze o analogie mai largă între Leopardi și Eminescu, coborând în profunzimea lirismului creației lor” [4, p.99]. Autorul își începe studiul de la o afirmație a lui Tudor Vianu: „Analogiile cu literaturile străine au fost introduse în scopul de a reliefa printr-o comparație o trăsătură sufletească, pentru a preciza o diferență, sau pentru a pune în lumină o influență în formarea concepției sale” [6: p.46]. În studiul menționat Nicanor Rusu își propune să scoată în evidență o serie de analogii între Eminescu și Leopardi, pe care, din prudență, le va numi *coincidențe*. Autorul afirmă că atât Eminescu, cât și Leopardi au aceeași concepție tristă despre viață: „Oamenii se nasc pentru a suferi, orice tentativă a spiritului uman de-a se ridica mai sus e zadarnică, durerea, amărăciunea și plictiseala formează viața noastră, lumea este noroi și merită să suferim pentru ea” [6, p.47]. Un exemplu elocvent reprezintă următoarele versuri:

*Non val cosa nessuna
I moti tuoi, né di sospiri è degna
La terra. Amaro e noia
La vita, altro mai nulla; e fango è il mondo.
(A se stesso)*

O altă *coincidență* între cei doi mari poeți este că nimeni n-a cântat mai frumos decât ei trecutul lor istoric. Drept exemplu autorul aduce un pasaj din *L'Inno ai Patriarchi*, ce amintește de prima parte a *Scrisorilor III și IV*. Admirația pentru trecut, pentru înaintașii lor, sunt sentimentele care l-au determinat pe Leopardi să scrie poezia *Ad Angelo Mai*, iar pe Eminescu – *Epigonii*.

În continuare Nicanor Rusu constată și la un poet, și la celălalt „o mare iubire de țară și o profundă durere, vecină cu disperarea, văzând soarta ei” [6, p.49].

Iar Leopardi înfățișează Italia ca pe o sărmană femeie înlănțuită, cu părul despletit, cu pieptul gol, stând jos la pământ, plângând.

Goana după fericire și conștiința zădărniciilor oricăror eforturi omenești le putem identifica la fel la ambii poeți: Eminescu abordează această temă la începutul *Scrisorii I*, iar Leopardi în epistola *Al conte Carlo Pepoli*.

Printre *coincidențele* între cei doi poeți Nicanor Rusu menționează și „caducitatea vieții omenești în comparație cu eternitatea naturii înconjurătoare” [6, p.51]. Drept exemplu sunt aduse versuri din poezia *Revedere* de Eminescu și din poezia *Il tramonto della luna* de Leopardi.

„Ca o consecință logică a concepției lor pesimiste despre viață, afirmă autorul studiului, poezii noștri văd în moarte o scăpare și o mângâiere în același timp. Iată de ce amândoi și-o închipuie ca pe-o fecioară binevoitoare care, îndurătoare, aduce alinare sufletului lor obosit” [6, p.52].

Criticul basarabean identifică asemănări și în tratarea temei *dragostei* la poezii cercetați. Ambii poeți evocă imaginea unei tinere frumoase răpită de o moarte absurdă. Eminescu în *Mortua est!*, spune:

*De ce-ai murit, înger cu fața cea pală?
Au nu ai fost jună, n-ai fost tu frumoasă?
... Ș-apoi... cine știe de este mai bine
A fi sau a nu fi... dar știe oricine...*

Gânduri asemănătoare recunoaște Nicanor Rusu și în poezia lui Leopardi *Sopra un basso rilievo antico sepolcrale dove una giovane morta è rappresentata in atto di partire, accomiatandosi dai suoi*:

*Forse beata sei; ma pur chi mira,
Seco pensando, al tuo destin, sospira...*

Ultima analogie ce poate fi stabilită între Leopardi și Eminescu, afirmă autorul, este în reacțiunea pe care o au poezii noștri față de neînțelegerea ce provine din partea ființei iubite. Se știe că atât Eminescu, cât și Leopardi nu iubesc o anumită femeie, ci femeia. Fiecare a întrezărit în mintea lui un ideal pe care ei sunt siguri că nu-l vor mai întâlni aici pe pământ. Dar de multe ori li se întâmplă să fie înșelați, crezând că descoperă în vreun chip oarecare prototipul lor din lumea ideilor. Fiind repede dezamăgiți, o caută în trecut cum au făcut și cu celelalte aspirații ale lor (cf. *Eminescu: Scrisoarea IV; Leopardi: Alla sua donna*) [6, p.54].

În concluzie, autorul studiului afirmă că toate analogiile stabilite „izvorăsc din fondul lăuntric comun al celor doi poeți, ca o reacție la nemulțumirile legate de micimea și lipsa de orizont a societății în care trăiesc” [4, p.9].

Activitatea tânărului critic basarabean la revista *Însemnări ieșene* are o dublă importanță: pentru cei care studiază limba și literatura italiană și răspândirea ei în România și pentru cei interesați de limba lui Dante în Basarabia. Studiile publicate de Nicanor Rusu îl recomandă ca pe un cercetător avizat al literaturii italiene și relevă, în același timp, interesul publicului român pentru Italia. Nicanor Rusu este primul basarabean căruia îi datorăm încercări de interpretare originală, consacrate literaturii italiene. Iar studiile mai sus menționate sunt dovada inteligenței și dăruirii de sine ce impresionează prin capacitatea de a surprinde și interpreta aspecte importante nu numai din creația lui Leopardi și Eminescu, dar și din cea a altor scriitori italieni și români.

Cercetarea literaturii și culturii italiene începute de Nicanor Rusu la Universitatea din Iași și colaborarea sa la revista *Însemnări ieșene* reprezintă un moment foarte important pentru începuturile italianisticii în spațiul nostru cultural.

Receptarea operei leopardiene, în special, și a literaturii italiene și universale, în general, în spațiul cultural basarabean s-a realizat atât în contextul literaturii române, cât și prin filieră rusă, îndeosebi în perioada postbelică. Cititorul basarabean, cunoscător al limbii ruse, a avut acces liber la traduceri și interpretările critice rusești și aproape niciun acces oficial la receptarea românească a operei leopardiene, dar pe diferite căi ocolite cei interesați puteau să ajungă și la unele traduceri și interpretări românești. Receptarea pur „moldovenească” a operei leopardiene cuprinde traducerea unor poezii din creația poetului italian și câteva interpretări critice, la care și ne vom opri în continuare.

La nivelul traducerilor trebuie menționată cartea intitulată *Giacomo Leopardi. Giuseppe Ungaretti. Poezii* (1995), o colaborare dintre poezii Iulian Filip, Vasile Romanciuc și Ludmila Cojușco. Importanța acestui volum constă în posibilitatea ce i se oferă cititorului de la noi de a descoperi creația celor doi mari poeți, martori fideli ai timpurilor lor, poeziile cărora sunt actuale și azi. Această carte este o meditație asupra vieții și morții, asupra destinului și condiției umane. Filonul ce leagă toate poeziile selectate este tristețea metafizică. Autorii nu-și propun să stabilească o apropiere ideală între acești poeți italieni, ci să identifice semnele unei prezențe leopardiene în poezia lui Ungaretti, să descopere cum doi termeni leopardieni *Natura* și *Rațiunea* ajung la conceptele tipice ungarettiene, *Memorie* și *Inocență*.

Scopul pe care îl urmăresc autorii cărții este de a trezi și de a capta interesul cititorului și de a-l familiariza cu creația celor doi mari poeți italieni.

La 2-5 iulie 1998, la București, este organizat un prestigios Colocviu Internațional prilejuit de bicentenerul poetului (1798-1998): *Giacomo Leopardi e la sua presenza nelle culture est-europee*. Evenimentul a întrunit la București un mare număr de participanți, de la italieni, specialiști în opera leopardiană, la italieniști și

cercetători români. La acest colocviu a participat și Sergiu Pavlicencu, cu comunicarea *Raportul structural dialogic între epigraf și text în opera lui Giacomo Leopardi*. Hispanist și comparatist, în primul rând, Sergiu Pavlicencu a contribuit și la cercetarea și receptarea literaturii italiene în spațiul nostru cultural, intervenind, pe parcursul mai multor ani, cu numeroase comunicări la conferințele științifice din cadrul Zilelor Dante în Moldova, dar și la unele conferințe și colocvii internaționale organizate de italieniștii și latiniștii din România și Republica Moldova. Din păcate, nu toate au fost publicate. În comunicarea prezentată la Colocviul Internațional de la București, intitulat *Raportul structural dialogic dintre epigraf și text în opera lui Giacomo Leopardi*, Sergiu Pavlicencu și-a propus să cerceteze problema epigrafului ca element structural al textului pe care îl precede sub aspect teoretic și aplicat la, bineînțeles, creația leopardiană. Autorul selectează și comentează epigrafele care însoțesc poeziile *Amore e Morte*, *Ginestra* și *Palinodia*. Concluzia principală a demersului întreprins este formulată astfel: „Epigraful în opera lui Giacomo Leopardi arată că, în toate cazurile când l-a utilizat, poetul a încercat să subordoneze discursul străin propriilor preocupări poetice și filosofice” [8, p.230]. Importanța comunicării reiese din faptul că acest subiect a fost abordat pentru prima dată în spațiul cultural românesc și semnifică un pas important în cunoașterea operei leopardiene, fapt consemnat și de E.Cărcăleanu în ediția a doua, revăzută și completată, a monografiei sale *Leopardi în România* (2014).

Academicianului Mihai Cimpoi, distins critic și istoric literar, dar și profund filosof al culturii, îi datorăm mai multe studii consacrate creației marelui poet italian Giacomo Leopardi.

În articolul intitulat *Eminescu și Leopardi* autorul își începe cercetarea cu afirmația: „Eminescu și Leopardi se întâlnesc în modul stoic de a respinge existența...” [9, p.29]. Studiul lui Mihai Cimpoi este axat pe două mari probleme legate de raporturile dintre opera celor doi poeți. Prima problemă constă în evidențierea asemănărilor și deosebirilor dintre Eminescu și Leopardi, iar a doua – în a da un răspuns, bine argumentat, la întrebarea dacă Eminescu a cunoscut opera lui Leopardi.

În baza argumentelor aduse de autorul articolului putem constata că ambii poeți sunt structural niște romantici și niște pesimiști care dau expresie durerii universale, singurătății, raporturilor simpatetice/antitetice Om-Natură și tuturor marilor teme, motive și simboluri ce țin de romantism.

În continuare, Mihai Cimpoi insistă asupra următoarelor asemănări dintre opera celor doi poeți: simbioza dintre romantism și clasicism; elogiul predecesorilor (*Palinodia a Gino Capponi și Epigonii*); sentimentul panic al naturii (*Alla Primavera și Scrisoarea IV*); conștiința singurătății ființei și a faptului că ea servește o cauză străină devine motiv poetic în versurile din *Scrisoarea IV*. Același motiv îl găsim și la Leopardi.

Dragostea de patrie îi inspiră lui Leopardi cântona *All' Italia*, iar lui Eminescu *Scrisoarea III*.

În opinia criticului, Eminescu și Leopardi ajung la concluzia că totul este zadarnic. Pesimismul lor nu este expresia unei nefericiri personale, ci este o durere universală:

Vis al lumii eterne e viața lumii-ntregi...
Ce-un secol ne zice, ceilalți o deszic,
Decât un vis sarbăd, mai bine nimic.
(Mortua est!)

Sau la Leopardi:

Non val cosa nessuna
I moti tuoi, nè di sospiri è degna
La terra. Amaro e noia
La vita, altro mai nulla; e fango è il mondo
(A se stesso)

Ceea ce însă îi desparte pe cei doi poeți, afirmă Mihai Cimpoi, este concepția și fondul pesimismului. Criticul-academician constată că pesimismul leopardian este legat de experiența personală, afirmând că „viața este identică morții, aceasta din urmă e trăită cu aceeași intensitate ca și cea dintâi, sau e trăită chiar cu mai multă intensitate” [9, p.31]. Iar „deosebirea apare în felul de a raporta viața: Eminescu o vede ca viață în care „e răsărire și apus”; Leopardi o concepe ca pe o ultimă rațiune și trăiește acest sens al ei mai cu seamă în planul contingentului, ceea ce nu înseamnă că nu o proiectează și în planul absolutului” [9, p.31].

De un interes aparte sunt cercetările academicianului Mihai Cimpoi în privința problemei dacă Eminescu a cunoscut opera lui Leopardi. În studiul mai sus menționat sunt citați mai mulți scriitori și critici literari români care au cercetat această problemă. Constatarea finală a criticului basarabean este că doar Dumitru Murărașu afirmă că Eminescu a cunoscut opera lui Leopardi, aducând ca dovezi asemănări de strofă și procedee.

„Citind atent publicistica lui și textele germane pe care le-a transcris sau le-a utilizat ca surse de inspirație, am descoperit dovezi documentare clare (sunt două) că Eminescu a cunoscut opera lui Leopardi, cel puțin traduceri germane sau prin intermediul lui Schopenhauer” [9, p.34], menționează cercetătorul basarabean.

În ultimul paragraf al articolului intitulat *Eminescu, Leopardi și visul* autorul relevă o înrudire între cei doi mari poeți romantici europeni și în privința *visului*. În urma studiului realizat, Mihai Cimpoi concluzionează că „Eminescu valorifică toate facultățile visului: zboară în nemărginitele spații ale cerurilor (*Povestea magului călător în stele*), întoarce uriașa roată a vremii și urmărește cursul „repetat” al civilizațiilor (*Memento mori*), dialoghează cu Demiurgul, proiectează viziuni ale lumii ca vis de existență kantiană și schopenhaueriană sau și-o reprezintă ca pe un paradis (*Geniu pustnic*)” [9, p.39]. La Eminescu întâlnim și conceptul de vis-iluzie sau *vis ce minte*. La Leopardi se identifică în mod special visul-iluzie. Iar în *Amintiri* apare visul dulce din trecut.

De asemenea, academicianului Mihai Cimpoi îi datorăm și articolul intitulat *Cioran și Leopardi*, publicat în revista *Sud Est*, nr.1, în anul 2009. Criticul basarabean își fundamentează articolul în baza notițelor din *Jurnalul* lui Emil Cioran, în care putem atesta o raportare permanentă la Leopardi ca model suprem de poet *grav și pesimist*. Ambii scriitori simt și interpretează multe concepții la fel, cum ar fi, de exemplu, concepția despre viață și moarte, nefericirea de a se fi născut și actul suicidului. În concluzie, Mihai Cimpoi constată următorul fapt: „Cioran este leopardian în multe din meditațiile sale existențiale, neputându-se detașa de fondul romantic al acestora, de care a vrut să scape în modelarea de sine, în voința de a fi el însuși, pur, neinfluențat de nimeni” [10, p.16].

Un alt studiu valoros al lui Mihai Cimpoi, dedicat poetului italian, este volumul *Leopardi: drum neted și drum labirintic*, apărută la Editura Ideea Europeană (București, 2006). Scopul operei este de a ajuta cititorul contemporan să înțeleagă „tragismul de fond leopardian, care se identifică cu condiția tragică a omului de ieri și de azi” [11, p.5]. De asemenea, autorul caută răspuns la întrebarea: este oare Leopardi un poet pesimist, așa cum l-a clasat tradiția?

Volumul cuprinde mai multe eseuri. În primul eseu, Mihai Cimpoi vorbește despre mitopoetica lui Leopardi, care este descrisă ca o trecere lirică la alta, de la o reprezentare idilică și elegiacă la alta *realistă*.

Următorul eseu, intitulat *Iluzoriul*, aduce în prim-plan problema pierderii iluziilor. Eleonora Cărcăleanu în cartea *Leopardi în România*, analizând eseuul mai sus menționat, constată că în momentul în care drumul neted al trăirii fascinante a iluzoriului face loc drumurilor întrerupte heideggeriene „paradisul iluziilor se transformă în Infernul dantesc care te îndeamnă să renunți la orice speranță. Pierzându-și iluziile, omul leopardian devine un meditativ existențial. Pentru el, frustrat de cunoaștere, întrucât infinitul lumii nu poate fi cuprins cu adevărat, drumul neted exterior face loc drumului labirintic interior, care aduce suferința și limita” [4, p.192].

În eseurile *Lumea închisă în sine*, *Educația abisală: viața=moarte și Mitopoetica inversiunii ontologice* autorul analizează discursul leopardian, dezvăluind anumite paradoxuri caracteristice operei leopardiene (cum ar fi, spre exemplu: viața=moartea; inversiunea ontologică).

De un interes aparte sunt eseurile *Eminescu și Leopardi și Eminescu, Leopardi și visul*, la care ne-am referit mai sus, incluse în acest volum, în care autorul caută să identifice asemănările și deosebirile dintre cei doi mari poeți, propunând un Leopardi modern și postmodern, un spirit intercultural și multicultural.

În ultimul eseu, intitulat *În lumini românești*, este abordată problema receptării operei leopardiene în spațiul cultural românesc.

Academicianul basarabean Mihai Cimpoi a investit în lucrările sale despre Leopardi mult entuziasm și sacrificiu, punând solide temelii pentru italianistica românească. Studiile sale nu se reduc doar la familiarizarea cititorului cu diferite aspecte ale creației poetului italian, ci constituie contribuții importante la receptarea românească a operei lui Giacomo Leopardi.

În România, receptarea operei leopardiene s-a desfășurat în condiții diferite decât în cele din Basarabia. Conform studiului realizat de Eleonora Cărcăleanu în cartea *Leopardi în România* (ediția a II-a, revăzută și completată), în cultura română creația lui Giacomo Leopardi a pătruns mai greu și mai târziu decât în alte țări europene. Iar la începutul receptării lui Leopardi în România, creația poetului italian a fost cunoscută doar superficial. Autoarea studiului menționează că „receptarea tardivă a operei leopardiene la noi se poate explica atât prin orientarea cu precădere a culturii române spre literatura franceză, cât, mai ales, prin faptul că însăși critica italiană a întârziat să se pronunțe multă vreme asupra poetului” [4, p.119].

Primii români care îl traduc și îl comentează pe Leopardi sunt Iosif Hodoș și Aron Densușianu, iar începând cu anul 1880 poezia lui Leopardi începe să se bucure de o mai mare popularitate. La începutul secolului al

XX-lea opera lui Leopardi este comentată și tradusă, în mod special, prin intermediul revistei *Convorbiri literare* de către Duiliu Zamfirescu și Barbu Constantinescu.

În al doilea deceniu al secolului al XX-lea apar mai multe studii științifice dedicate lui Giacomo Leopardi. În contextul dat l-am putea menționa pe Nicolae Șerban și lucrarea sa *Leopardi et la France*. Lui Giacomo Leopardi îi consacră articole italieniști de renume ca Ramiro Ortiz, Anita Belciugățeanu, Alexandru Marcu și Alexandru Mititelu, dar și marele istoric Nicolae Iorga.

În anul 1938, I.Scîntee publică un studiu mai amplu despre Leopardi, intitulat *Leopardi și Operette Morali*. De asemenea, merită menționat în contextul dat volumul apărut în anul 1940, *Leopardi văzut de noi*, rezultatul muncii și colaborării unui grup de studenți de la Universitatea din București.

Numele poetului italian este des întâlnit și în studiile lui George Calinescu, C.N. Negoită și Nina Façon, cu care, de altfel, începe o nouă etapă în receptarea românească a operei leopardiene.

După 1960, în critica și literatura română numele lui Giacomo Leopardi este tot mai des evocat. Poetul recanez este citat, alături de alte mari figuri ale literaturii universale, în studiile lui Tudor Vianu, Edgar Papu, Paul Cornea, Mihaela Șchiopu, Alexandru Balaci. Iar Smaranda Bratu Elian își susține doctoratul în anul 1978 cu teza *Etică și poetică la Giacomo Leopardi*.

Studii științifice importante au realizat Iosif Cheie Pantea, Doina Condrea Derer, Marian Papahagi, Corina Popescu, George Popescu și alți italieniști români.

De un interes aparte sunt studiile publicate de Eleonora Cărcăleanu, profesor universitar, doctor la Universitatea Alexandru Ioan Cuza din Iași: *Giacomo Leopardi sau despre cariera epigramei* (1998); *Leopardi e Cioran – o della noia quale grandino dell'amaro coscienza della natura umana* (1998); *Ovidiu văzut de Leopardi* (2009) și, desigur, cartea amintită mai sus *Leopardi în România* (2014).

În concluzie, putem afirma că receptarea marelui poet italian Giacomo Leopardi în spațiul cultural românesc, inclusiv în cel basarabean, are o istorie de mai bine de un secol, perioadă în care înțelegerea și răspândirea operei leopardiene s-a înfăptuit uneori și în mod anevoios atât la nivelul traducerilor, cât și la nivelul studiilor științifice, dar a avansat totuși pe o linie ascendentă. Toate traducerile și studiile mai sus menționate au o necontestabilă valoare istorico-literară, contribuind la receptarea operei lui Giacomo Leopardi în spațiul cultural românesc, inclusiv în cel basarabean.

Referințe:

1. PAVLICENCU, S. Receptarea literaturii italiene în Moldova dintre Prut și Nistru. În: *80 anni di italianistica presso l'Università „Al. I. Cuza”*, Iași: Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2006. ISBN (10) 973-703-184-9
2. BALACI, AL. *Leopardi*. București: Albatros, 1972.
3. PAVLICENCU, S. *Tentația Spaniei. Valori hispanice în spațiul cultural românesc*. Chișinău: Știința, 1990. ISBN 9975-67-136-5
4. CĂRCĂLEANU, E. *Leopardi în România*. Ediția a II-a, revăzută și completată. Iași: Ars Longa, 2014. ISBN 978-973-148-182-1
5. RUSU, N. Centenarul lui Giacomo Leopardi. În: *Însemnări ieșene*, 1937, nr.8.
6. RUSU, N. Coincidențe: Eminescu și Leopardi. În: *Însemnări ieșene*, 1939, nr.10.
7. LEOPARDI, C., UNGARETTI, G. *Poezii*. Chișinău: Litera, 1995, ISBN 5-88568-095-7
8. PAVLICENCU, S. Rapporto strutturale dialogico fra epigrafe e testo nel'opera de Giacomo Leopardi. – In: *Secondo centenario leopardiano (1798-1998) .Giacomo Leopardi e la sua presenza nelle culture est-europee. Atti del Convegno Internazionale di Bucarest (2-5 luglio 1998). Giacomo Leopardi: l'uomo, il poeta, il pensatore. Atti del Convegno Italo-Romeno. Accademia di Romania in Roma (26-27 novembre 1998)*, Bucarest: Editura Fundației Culturale Române. 1999, p.228-230. ISBN 973-577-176-6
9. CIMPOI, M. Eminescu și Leopardi. În: *Viața Românească*, 2006 (anul CI), nr.6-7, p.29-41.
10. CIMPOI, M. Cioran și Leopardi. În: *Sud-Est*, 2009, nr.1, p.15-17.
11. CIMPOI, M. *Leopardi: drum neted, drum labirintic*. București: Ideea Europeană, 2006. 163 p. ISBN 973-7691-20-2

Prezentat la 15.06.2016